

การพัฒนาศักยภาพพื้นที่ท่องเที่ยวเพื่อแก้ปัญหา
การรุกล้ำโบราณสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
Development of the Tourism Areas Potential
to Solve Problems on Encroachment of Historical Sites
in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

(Received : Oct 25, 2018 Revised : May 22, 2019 Accepted : June 10, 2019)

ธนรัตน์ รัตน์พงศ์ธระ¹

Thanarat Ratanapongtra

ธารณี นวสันธิ์²

Tharanee Nawatnatee

สุขุม คงดิษฐ์³

Sukhum Kongdit

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาบริบทพื้นที่ท่องเที่ยวโบราณสถาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2) เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาศักยภาพพื้นที่ท่องเที่ยว เพื่อแก้ปัญหาการรุกล้ำโบราณสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยใช้กระบวนการ

¹อาจารย์ ว่าที่ร้อยตรี ดร. สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

²อาจารย์ ดร. สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

³อาจารย์สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

วิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก เลือกรกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างกับภาครัฐ ภาคเอกชนและผู้แทนชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 21 คน วิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหา และกระบวนการวิจัยเชิงปริมาณ จากการเก็บแบบสอบถาม เพื่อประเมินระดับความสำคัญต่อแนวทางการพัฒนาศักยภาพพื้นที่ท่องเที่ยว เลือกรกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ จากนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวในเขตโบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 400 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ด้วยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การศึกษาบริบทพื้นที่ 3 ประเด็นสำคัญ พบว่า 1) ประเด็นความโดดเด่นของพื้นที่มรดกโลกพระนครศรีอยุธยา คือการเป็นอดีตราชธานีไทยที่เจริญรุ่งเรือง เป็นแหล่งศิลปวัฒนธรรมของชาติและโบราณสถานที่ยังคงเหลืออยู่แสดงให้เห็นถึงความเจริญในอดีต 2) ประเด็นการอนุรักษ์โบราณสถาน ในปัจจุบันพื้นที่ดังกล่าวเป็นแหล่งชุมชนและศูนย์กลางทางเศรษฐกิจกิจการท่องเที่ยว จึงเกิดเป็นแหล่งเสื่อมโทรมและเกิดการรुक้าเขตโบราณสถาน 3) ประเด็นสถานการณ์สำคัญในพื้นที่โบราณสถาน พบสถานการณ์ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านพื้นที่ ด้านปัจจัยพื้นฐานทางการท่องเที่ยว ด้านการสร้างความรู้ ด้านเศรษฐกิจและความปลอดภัย ผลการศึกษาดังกล่าวสามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาศักยภาพพื้นที่ท่องเที่ยวเพื่อแก้ปัญหาการรुक้าโบราณสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 4 แนวทาง ประกอบด้วย การฟื้นฟูโบราณสถาน ระดับความสำคัญเฉลี่ยมากที่สุด (4.35) การพัฒนาระบบสาธารณูปโภค ระดับความสำคัญเฉลี่ยมากที่สุด (4.19) การส่งเสริมเป็นแหล่งวิชาการทางการท่องเที่ยว ระดับความสำคัญเฉลี่ยมากที่สุด (4.37) และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว ระดับความสำคัญเฉลี่ยมากที่สุด (4.25)

คำสำคัญ: ศักยภาพพื้นที่ท่องเที่ยว โบราณสถาน การรुक้าโบราณสถานอยุธยา

Abstract

The purposes of this research were to 1) study contexts of historical tourism sites in Ayuttaya province, and 2) establish guidelines for developing the potential of tourism areas for solving the encroachment of historical sites in Ayuttaya province. The qualitative research methodology was utilized for an in-depth interview, semi-structured interview, content analysis, and questionnaires for gathering the data through purposive sampling with 21 participants who were government officers, private officers, and stakeholders. In addition, the qualitative research was also employed through the accidental sampling of 400 Thai and foreign tourists visiting Ayutthaya historical sites. The data were analyzed by descriptive analysis, mean, percentage, and standard deviation.

After having been studying three historical sites, the results showed that 1) the outstanding features of Ayutthaya world heritage represent the prosperity, the sources of national arts and cultures, and the ancient sites disclosed the civilization in the past, 2) according to the issues of historical sites reservation, those areas became the communities and growing tourism business center which triggers to degeneration and invasion of the historical sites, and 3) referring to the important current issues in the historical sites, there were four factors to be concerned; areas, basic elements towards tourism, knowledge construction, and economy and safety. These results can be deployed to establish the guidelines to enhance the potentials of tourism areas in order to solve the problem of the historical site invasion in Ayutthaya province with the four aspects as follows :

The enhancement of developing the academic sources for tourism, the renovation of historical sites, and the encouragement of community participation for tourism were at the very high level (“X” \bar{X} = 4.37, 4.35, 4.25 respectively), and the development of public utility system was at the high level (“X” \bar{X} = 4.19).

Keywords : Tourism Areas Potential Historical Sites, Encroachment of Historical Ayutthaya.

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีการพัฒนาและเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เกิดการลงทุนจนสามารถสร้างอาชีพให้กับประชาชน โดยสภาการเดินทางและการท่องเที่ยวโลกได้รายงานแนวโน้มของการท่องเที่ยวโลกในระยะ 10 ปี ตั้งแต่ปี 2559-2569 คาดว่าจีดีพีการท่องเที่ยวจะเติบโตเฉลี่ย ร้อยละ 4 ต่อปี ซึ่งเมื่อถึงปี 2569 จะเกิดการจ้างงานเพิ่มขึ้นถึง 370 ล้านตำแหน่งทั่วโลก ซึ่งจะมีสัดส่วนตำแหน่งงานถึง 1 ใน 9 ของโลก สำหรับประเทศไทยคาดการณ์ว่าในปี 2569 จะมีนักท่องเที่ยวสูงเป็นอันดับที่ 2 ของโลก โดยมีนักท่องเที่ยวสูงกว่าประเทศจีนและสเปน (ประชาชาติธุรกิจ, 2559, ออนไลน์) ในปี 2559 ที่ผ่านมา ภาคการท่องเที่ยวในประเทศไทย โดยภาพรวมสามารถสร้างรายได้รวม 2,510,779 ล้านบาท เป็นรายได้จากการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ 1,641,268 ล้านบาท และรายได้จากการท่องเที่ยวภายในประเทศ 869,510 ล้านบาท เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงเวลาเดียวกันของปี 2558 พบว่าขยายตัว ร้อยละ 11.09 ส่งผลให้ภาพรวมรายได้การท่องเที่ยวสร้างมูลค่าเพิ่มแก่เศรษฐกิจไทย คิดเป็นสัดส่วนถึง ร้อยละ 17.7 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) เป็นแหล่งจ้างงานที่สำคัญมากกว่า 4,230,000 ล้านคน และในต้นปี 2560 นักท่องเที่ยวยังขยายตัว ร้อยละ 4.89 เมื่อเทียบกับช่วงเวลาเดียวกันของปีที่ผ่านมา

(กรุงเทพฯ, 2560,ออนไลน์) สาเหตุที่นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทยเกิดจากการที่รัฐบาลให้ความสนใจการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ โดยมีการบรรจุแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520-2524) ไว้เป็นครั้งแรก จนมาถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554, น.74)

นอกจากนี้พื้นที่ของประเทศไทยในปัจจุบันยังคงเคยเป็นที่ตั้งของอาณาจักรโบราณจำนวนมาก สิ่งเหล่านี้จึงเป็นสิ่งที่สร้างคุณค่าให้กับการท่องเที่ยวของประเทศไทยอย่างสูง แม้กระทั่งประเพณีและวัฒนธรรม ที่ล้วนส่งผลให้เห็นถึงความรุ่งเรืองในอดีต ขณะที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นที่ตั้งของอาณาจักรอยุธยาที่มีความเก่าแก่และเป็นอดีตราชธานีของไทย มีอายุยาวนานถึง 417 ปี จึงได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเดินทางมาศึกษาศิลปวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง ด้วยปัจจัยที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก และเป็นพื้นที่มรดกโลกที่สำคัญจึงมีหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวหลายหน่วยงาน แม้ว่าจะมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แต่สถานการณ์ปัจจุบันกลับพบว่า พื้นที่มรดกโลกอันประกอบด้วย โบราณสถาน โบราณวัตถุ และพื้นที่ทางประวัติศาสตร์สำคัญหลายแห่งมีความเสื่อมโทรม และยังคงต้องได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนเพื่อพัฒนาพื้นที่เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากปัญหาการจัดการพื้นที่ทับซ้อนในการบริหารจัดการที่แต่ละหน่วยงานมีพื้นที่ดูแลเดียวกันแต่มีพันธกิจและเป้าหมายต่างกัน อีกทั้งการกระจุกตัวทางการท่องเที่ยวที่มีแหล่งท่องเที่ยวหลักอยู่ในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีชุมชนที่เข้ามาตั้งรกรากในพื้นที่ติดกับโบราณสถาน ผู้ประกอบการจึงเข้ามาประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยว ประชาชนมีการขยายพื้นที่อยู่อาศัย และร้านค้าแผงลอยตั้งขายสินค้าในพื้นที่หวงห้ามที่อยู่ในเขตโบราณสถาน จึงส่งผลให้พื้นที่สำคัญไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร เกิดความเสื่อมโทรมของพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ จากการบุกรุกของผู้ประกอบการและการขยายชุมชน

ขาดความสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ที่อนุสัญญาการคุ้มครองมรดกโลก (The World Heritage Convention) กำหนดไว้ (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2557)

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงควรต้องได้รับการส่งเสริมทางด้านการท่องเที่ยวให้มีศักยภาพเชิงพื้นที่มากขึ้น เนื่องจากการจัดการพื้นที่หลายแห่งที่มีการบุกรุกของผู้ประกอบการทางการท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาข้อกฎหมาย การบดบังทัศนียภาพและการจัดการมรดกโลกอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้มีนโยบายไม่ให้มีการบุกรุกเขตหวงห้ามต่าง ๆ แต่การจะแก้ปัญหาดังกล่าวให้เกิดความยั่งยืนได้ ต้องมีการบูรณาการระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบพื้นที่ ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องประชาชนในแหล่งท่องเที่ยว และควรได้รับความคิดเห็นในการบริหารจัดการพื้นที่จากนักท่องเที่ยวด้วย เพื่อให้การแก้ปัญหาการรุกรานพื้นที่โบราณสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นไปอย่างมีระบบและสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทพื้นที่ท่องเที่ยวโบราณสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาศักยภาพพื้นที่ท่องเที่ยวเพื่อแก้ปัญหาการรุกรานโบราณสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ได้มีการทบทวนเอกสารในประเด็นสำคัญ ประกอบด้วย

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยว
2. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม
3. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน
4. บริบทพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ใช้วิธีการศึกษาด้วยวิธีเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ซึ่งกำหนดขอบเขตพื้นที่โบราณสถานและพื้นที่มรดกโลกของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นพื้นที่หลักในการศึกษา โดยขั้นตอนแรก เป็นการศึกษาบริบทพื้นที่ท่องเที่ยวโบราณสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและกำหนดแนวทางการพัฒนาศักยภาพพื้นที่ท่องเที่ยวเพื่อแก้ปัญหาการรुक้าโบราณสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง 21 คน จากภาครัฐ ภาคเอกชนและผู้แทนชุมชน ขั้นตอนที่สอง เป็นการประเมินระดับความสำคัญต่อแนวทางการพัฒนาศักยภาพพื้นที่ท่องเที่ยวเพื่อแก้ปัญหาการรुक้าโบราณสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้วยการเก็บข้อมูลแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ ซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวโบราณสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 400 คน รายละเอียด ดังนี้

ประชากร/ผู้ให้ข้อมูลและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลหลักในขั้นตอนแรก รวมทั้งสิ้น 21 คน เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโบราณสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้ให้ข้อมูลได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) จากหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ กองพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวสังกัดกรมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภูมิภาคภาคกลาง สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สำนักศิลปากรที่ 3 พระนครศรีอยุธยา อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานพระนครศรีอยุธยา องค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภาคเอกชน ได้แก่ ผู้ประกอบการบริษัทจัดนำเที่ยว ผู้บริหารโรงแรมผู้บริหารตลาดน้ำ ผู้สื่อข่าว กลุ่มผู้แทนชุมชน ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ประชาชนชาวบ้านผู้มีความรู้และเชี่ยวชาญประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้านผู้มีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้แทนชุมชนในการดำเนินนโยบายภาครัฐและผู้ริเริ่มกลุ่มท่องเที่ยวของชุมชน

กลุ่มตัวอย่างในขั้นตอนที่สอง คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่ท่องเที่ยวโบราณสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) จากจำนวนนักท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่พักค้างแรม รวม 1,548,608 คน (กรมการท่องเที่ยว, 2558, ออนไลน์) คำนวณหากกลุ่มตัวอย่างของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, 1973, p.125) ด้วยระดับความเชื่อมั่น 95% ความคลาดเคลื่อนไม่เกิน 0.05 โดยใช้สูตร ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 400 ตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structures Interview) ซึ่งมีข้อคำถามเกี่ยวข้องกับ 4 ประเด็นที่สำคัญ ได้แก่ 1) เอกลักษณะแหล่งมรดกโลกพระนครศรีอยุธยา 2) การอนุรักษ์พื้นที่มรดกโลก 3) สถานการณ์สำคัญในพื้นที่โบราณสถาน 4) ประเด็นแนวทางการพัฒนาศักยภาพพื้นที่ท่องเที่ยวเพื่อแก้ปัญหาการรุกรานโบราณสถาน

2. แบบสอบถามประเมินระดับความสำคัญต่อแนวทางการพัฒนาศักยภาพพื้นที่ท่องเที่ยวเพื่อแก้ปัญหาการรุกรานโบราณสถาน การสร้างเครื่องมือในภาคสนามทุกอย่างต้องสอดคล้องและเชื่อมโยงข้อมูลซึ่งกันและกันได้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม มีทั้งหมด 3 ตอน ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ สถานภาพและรายได้ ลักษณะคำตอบเป็นตัวเลือก (Check List) ตอนที่ 2 เป็นการประเมินระดับความสำคัญของแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อแก้ปัญหาการรุกรานโบราณสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นคำถามให้ตัดสินใจเลือกด้วยเกณฑ์การตอบจากมากที่สุดถึงน้อยที่สุด ด้วยการแปลผลระดับการประเมินค่า 5 ระดับตามมาตรวัดทัศนคติของ ลิเคิล (Likert, n.d. อ้างถึงใน สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2540, น.185-188) โดยเกณฑ์ในการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นมีดังนี้

ระดับความสำคัญ	ค่าคะแนนเฉลี่ย
มากที่สุด	4.21 – 5.00
มาก	3.41 – 4.20
ปานกลาง	2.61 – 3.40
น้อย	1.81 – 2.60
น้อยที่สุด	1.00 – 1.80

และตอนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิดเพื่อสอบถามข้อเสนอแนะ

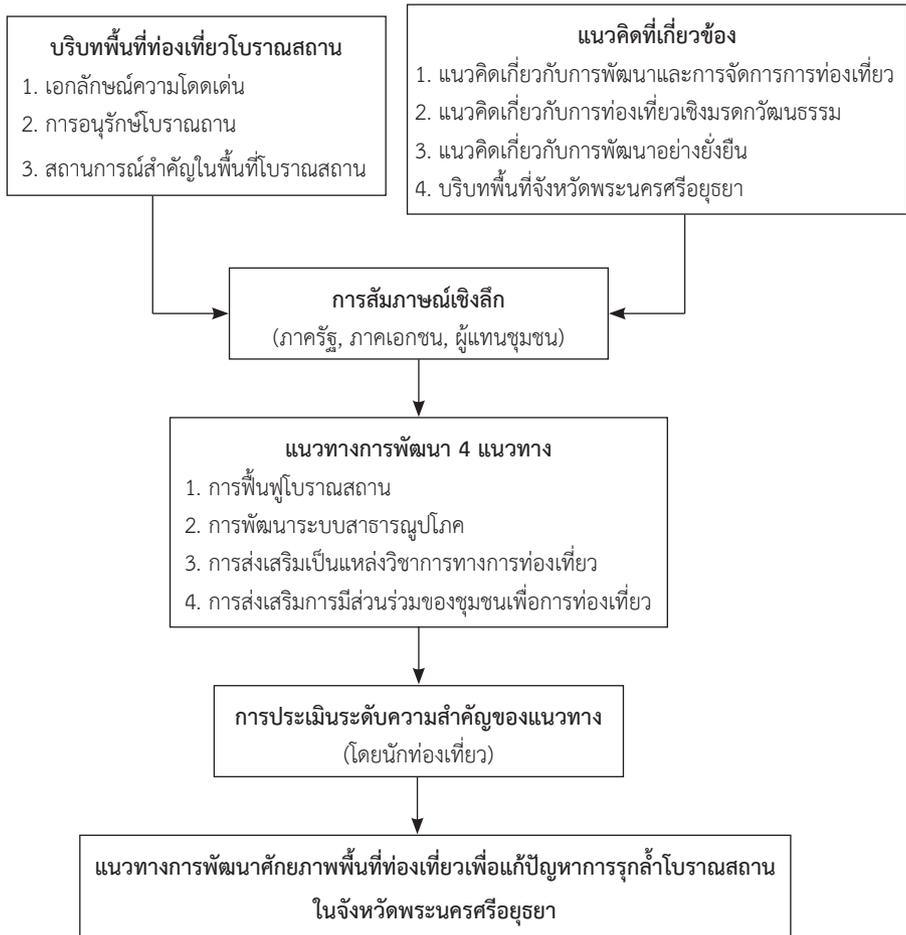
การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2559 ถึง กันยายน 2560 รายละเอียด ดังนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ผสมผสานระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ที่ได้จากการเก็บรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้อง รวมถึงจากแหล่งข้อมูลของพื้นที่และการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ที่ได้จากการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ต้องการศึกษา ผ่านการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยาย โดยระบุคุณลักษณะเฉพาะของข้อความหรือสาระอย่างมีระบบ 3 ขั้นตอน คือ ลดทอนข้อมูล (Data Reduction) แสดงข้อมูล (Data Display) และสร้างข้อสรุป และยืนยันผลสรุป (Conclusion and Verification)

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยลงพื้นที่ ท้องเที่ยวโบราณสถานในเขตอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา แล้วนำมา วิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) เพื่อบรรยายข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ในขณะที่เดียวกันได้แสดงผลเป็น ค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อบรรยายข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาศักยภาพพื้นที่ท่องเที่ยวเพื่อแก้ปัญหาการรुक้า โบราณสถาน โดยผ่านการทดสอบเครื่องมือ ดัชนีความสอดคล้องของคำถาม (IOC)

คะแนนทุกข้อไม่ต่ำกว่า 0.7 และทดสอบกับกลุ่มคน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำคำตอบมาหาความน่าเชื่อถือ (Reliability) มีค่าความเชื่อมั่น 0.94

ภาพที่ 1 Conceptual framework

(ธนรัตน์ รัตนพงศ์ธระ, 2561)

ผลการวิจัย

เอกลักษณ์แหล่งมรดกโลกพระนครศรีอยุธยา

เอกลักษณ์แหล่งมรดกโลกพระนครศรีอยุธยา ที่มีความเจริญยาวนานถึง 417 ปี ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 19-23 เป็นอดีตราชธานีที่เก่าแก่ของชนชาติไทย รูปแบบศิลปะสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาและอัจฉริยภาพของบรรพบุรุษ ความงามอันทรงคุณค่าที่เป็นผลงานด้านสถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม ประณีตศิลป์และความชาญฉลาดของการวางลักษณะทางภูมิศาสตร์เมือง เป็นอาณาจักรที่เจริญรุ่งเรืองแห่งหนึ่งของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ภายหลังได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกเมื่อ พ.ศ.2534 ด้วยเกณฑ์มาตรฐานข้อที่ 3 คือ เป็นสิ่งที่ยืนยันถึงหลักฐานของวัฒนธรรมหรืออารยธรรมที่ปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบันหรือว่าที่สาบสูญไปแล้ว โดยนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก มีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์

การอนุรักษ์พื้นที่มรดกโลกพระนครศรีอยุธยา

เขตอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา มีชุมชนกระจายตัวอยู่โดยรอบจากการเข้ามาตั้งรกรากตั้งแต่ต้นสมัยกรุงศรีอยุธยา จนปัจจุบันเป็นเมืองศูนย์กลางทางเศรษฐกิจที่มีความคับคั่ง อีกทั้งมีผู้ประกอบการทางการท่องเที่ยวเข้ามาประกอบการในพื้นที่ จึงเกิดการรุกรานพื้นที่เข้ามาในเขตโบราณสถาน ทำให้เป็นแหล่งเสื่อมโทรมทางการท่องเที่ยว ภูมิทัศน์โบราณสถานถูกทำลายและมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น หน่วยงานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารพื้นที่จึงมีนโยบายแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้มาอย่างต่อเนื่อง

สถานการณ์สำคัญในพื้นที่โบราณสถาน

ในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า สถานการณ์สำคัญในพื้นที่โบราณสถานในปัจจุบัน มีทั้งหมด 4 ด้าน ประกอบด้วย

1. ด้านพื้นที่ ได้แก่ การมีพื้นที่ทับซ้อนในการบริหารจัดการของหลายหน่วยงานที่มีภารกิจแตกต่างกันไป จึงทำให้การพัฒนาพื้นที่จากหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเพียงหน่วยงานเดียวเป็นไปด้วยความยากลำบาก จึงต้องมี

การร่วมบูรณาการกันระหว่างหน่วยงาน ขณะที่อุปสรรคสำคัญของการพัฒนาพื้นที่
ในเขตโบราณสถานอีกประการหนึ่ง นั่นคือที่ตั้งของบ้านเรือนประชาชน โรงเรียน
สถานที่ราชการ สถานประกอบการและถนนเป็นชุมชนใหญ่ จึงส่งผลให้การพัฒนา
พื้นที่ในภาพรวมมีอุปสรรค พื้นที่หลายแห่งถูกบุกรุกเข้าไปสร้างสิ่งปลูกสร้าง
จนเกิดความเสื่อมโทรมของโบราณสถาน นอกจากนี้ภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อม
เป็นปัจจัยสำคัญในการบั่นทอนสภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยว บรรยากาศ
ของความเป็นแหล่งมรดกโลกเกิดความทรุดโทรม

2. ด้านปัจจัยพื้นฐานทางการท่องเที่ยว ได้แก่ ทัศนียภาพทางการท่องเที่ยว
ที่ถูกบดบังจากการอำนวยความสะดวกด้านปัจจัยพื้นฐานและการบำรุงรักษา
สาธารณูปโภค เพราะมีการพาดสายไฟและสายสัญญาณผ่านเสาไฟฟ้าที่มีความสูง
และมีสายไฟเป็นจำนวนมาก บางพื้นที่มีความเสียหายและอาจจะเป็นอันตราย
กับนักท่องเที่ยวได้ การพัฒนาระบบสัญญาณที่มีการสร้างถนน ทางเดิน อาจทับพื้นที่
โบราณสถาน ถนนโบราณหรือคลองโบราณ เมื่อได้ก่อสร้างแล้วมีการขุดค้นภายหลัง
จะเป็นไปด้วยความยากลำบาก แหล่งน้ำในพื้นที่เกาะเมืองที่เคยเป็นเส้นทางสัญจร
ในอดีตตื้นเขิน บางแห่งเป็นแหล่งทิ้งสิ่งปฏิกูลจากชุมชน หรือบางแห่งถูกถม
เพื่อใช้ประโยชน์ในพื้นที่ การสัญจรในพื้นที่เกาะเมืองยังมีความแออัดและริมถนน
มีรถจอดรูก้าพื้นถนน ส่งผลให้การจราจรชะลอตัว เป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยว

3. ด้านการสร้างองค์ความรู้ ได้แก่ การเดินทางท่องเที่ยวในปัจจุบัน
มุ่งเน้นการชมความสวยงามของโบราณสถานและการสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หากแต่
การท่องเที่ยวในแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมนั้น คุณค่าของสถานที่เหล่านั้น
นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะให้นักท่องเที่ยวจะได้เกิดความเข้าใจในประวัติ
และความสำคัญของโบราณสถาน จนเกิดความภาคภูมิใจต่อแหล่งท่องเที่ยวในฐานะ
สมบัติของชาตินำไปสู่การหวงแหนรักษาให้คงอยู่เกิดความผูกพันทางการท่องเที่ยว
การขาดแคลนแหล่งเรียนรู้ที่ทันสมัยและดึงดูดนักท่องเที่ยวจึงเป็นปัจจัยสำคัญ
ที่ต้องพิจารณา การสร้างแหล่งเรียนรู้เป็นการสร้างกิจกรรมทางการท่องเที่ยว
ควรมีการจัดพื้นที่การเรียนรู้ด้านการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ การพัฒนา

พิพิธภัณฑสถานที่มีความทันสมัยและส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองได้ การจัดสาธิตอาชีพในชุมชนเพื่อการเรียนรู้ การจัดตลาดโบราณเพื่อการท่องเที่ยว การใช้เทคโนโลยีแอปพลิเคชันมาช่วยบรรยายในการท่องเที่ยวด้วยตนเองผ่านโทรศัพท์สมาร์ทโฟน รวมไปถึงการส่งเสริมความรู้ของบุคลากรในท้องถิ่นด้านการเป็นเจ้าบ้านที่ดี การฝึกภาษาเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ และการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการทางการท่องเที่ยวในการให้บริการ

4. ด้านเศรษฐกิจและความปลอดภัย ได้แก่ การท่องเที่ยวเป็นแหล่งเศรษฐกิจหลักของเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา เนื่องจากประชาชนส่วนหนึ่งประกอบการด้านการท่องเที่ยว ขณะที่ชุมชนต่าง ๆ ในพื้นที่ล้วนได้ประโยชน์จากการพัฒนาทางการท่องเที่ยว ขณะเดียวกันประชาชนยังคงต้องได้รับการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับโบราณสถาน ขณะเดียวกันประชาชนส่วนหนึ่งยังขาดความรู้ที่จะสร้างอาชีพที่สามารถพึ่งพาตนเองได้จากการท่องเที่ยว อีกทั้งสินค้าที่จำหน่ายในการท่องเที่ยวมีลักษณะใกล้เคียงกัน ขาดความหลากหลาย ส่งผลต่อการจูงใจในการซื้อสินค้าของนักท่องเที่ยว ปัจจุบันยังพบปัญหาด้านยาเสพติดในชุมชนส่วนหนึ่งตลอดทั้งการมีเหตุอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวบ้างจึงนับเป็นอีกประเด็นสำคัญของการพัฒนาเชิงพื้นที่ในเขตโบราณสถาน

แนวทางการพัฒนาศักยภาพพื้นที่ท่องเที่ยวเพื่อแก้ปัญหาการรุกรานโบราณสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จากผลการศึกษาบริบทพื้นที่ท่องเที่ยวในเขตโบราณสถานในประเด็นสำคัญทั้ง 3 ด้าน นำไปสู่การกำหนดแนวทาง จำนวน 4 แนวทาง ดังต่อไปนี้

1. การฟื้นฟูโบราณสถาน ให้ความสำคัญกับการศึกษาและขุดค้นโบราณสถานแห่งใหม่ในเกาะเมืองและพื้นที่โดยรอบ การพัฒนาโบราณสถานสำคัญที่ค้นพบแล้วอย่างต่อเนื่อง การโยกย้ายสิ่งปลูกสร้างและสถานที่ราชการเพื่อคืนพื้นที่ให้เป็นเขตโบราณสถาน การเวนคืนที่ดินของชุมชนในเขตโบราณสถานเพื่อคืนพื้นที่ให้เป็นเขตโบราณสถาน การออกกฎหมายควบคุมรูปแบบสิ่งปลูกสร้างที่จะ

สร้างขึ้นใหม่ใกล้เคียงเขตโบราณสถาน และการออกกฎหมายควบคุมความสูงของอาคาร เสาไฟ สิ่งปลูกสร้างไม่ควรสูงเกินกว่าโบราณสถานสำคัญ

2. การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคให้ความสำคัญกับการพัฒนามาตรการจราจร เพื่อแก้ปัญหาการกระจุกตัวของรถจราจร จัดทำถนนเลี่ยงเกาะเมืองเพื่อระบายรถที่ไม่จำเป็นต้องเข้าเกาะเมืองในการเดินทาง การกำหนดเส้นทางที่ใช้ในการท่องเที่ยวโดยเฉพาะ ในช่วงวันหยุดหรือวันสำคัญ การจัดระเบียบทางเท้าให้สามารถเชื่อมโยงถึงกันระหว่างแหล่งท่องเที่ยวโดยไม่มีสิ่งกีดขวาง การควบคุมหาบแร่แผงลอยบนทางเท้า ไม่ให้ตั้งกีดขวางการสัญจร ปรับย้ายถนนรอบเกาะเมืองเพื่อฟื้นฟูกำแพงเมืองโบราณรอบเกาะเมือง การพัฒนาระบบน้ำเสียในชุมชนที่ตั้งในเขตใกล้เคียงโบราณสถาน การฟื้นฟูการสัญจรทางน้ำในเกาะเมืองเพื่อจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว การพัฒนาระบบการกำจัดขยะในชุมชน และการพัฒนาระบบกำจัดขยะในแม่น้ำ คู คลอง

3. การส่งเสริมเป็นแหล่งวิชาการทางการท่องเที่ยว ให้ความสำคัญกับการผนวกรวมศูนย์เรียนรู้ประวัติศาสตร์อยุธยาและพื้นที่เรียนรู้อื่น ๆ ไว้ใกล้เคียงกัน การสร้างพิพิธภัณฑ์แห่งการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ไทย การจัดทำตลาดบกโบราณ สาคิตวิถีชีวิตอยุธยาเพื่อการท่องเที่ยว การจัดทำตลาดน้ำโบราณ แบบดั้งเดิมสมัยอยุธยา การจัดบริการรถรางสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อชมโบราณสถาน และการจัดทำเส้นทางเพื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในพื้นที่เกาะเมืองและโดยรอบ

4. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว ให้ความสำคัญกับการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งสาธิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน การจัดสรรพื้นที่จำหน่ายสินค้าทางการท่องเที่ยวให้กับประชาชนในพื้นที่ การส่งเสริมและฟื้นฟูประเพณีระดับชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว การสนับสนุนให้ชุมชนจัดบริการเรือนำเที่ยวริมฝั่งแม่น้ำ การอบรมด้านการพัฒนาอาชีพทางการท่องเที่ยวให้กับชุมชน และการส่งเสริมความรู้ประชากรในชุมชนในการต้อนรับนักท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ

การประเมินระดับความสำคัญต่อแนวทางการพัฒนาศักยภาพพื้นที่ ท่องเที่ยวเพื่อแก้ปัญหาการรุกกล้าโบราณสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผู้ตอบแบบสอบถาม ประเมินระดับความสำคัญต่อแนวทางการพัฒนา
ศักยภาพพื้นที่ท่องเที่ยว ทั้ง 4 แนวทาง เพื่อกำหนดความเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหา
และพัฒนาศักยภาพให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ซึ่งมีระดับ
ความสำคัญค่าเฉลี่ยในภาพรวม ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ภาพรวมการประเมินระดับความสำคัญต่อแนวทางการพัฒนา ศักยภาพพื้นที่ท่องเที่ยว

ข้อ	แนวทางการพัฒนา	\bar{X}	S.D.	ระดับความสำคัญ
1	การฟื้นฟูโบราณสถาน	4.35	1.02	มากที่สุด
2	การพัฒนากระบวนสาธิตรูปโฉม	4.19	0.90	มาก
3	การส่งเสริมเป็นแหล่งวิชาการ ทางการท่องเที่ยว	4.37	1.00	มากที่สุด
4	การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ ชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว	4.25	0.89	มากที่สุด

ทั้งนี้ สามารถวิเคราะห์ระดับความสำคัญออกเป็นรายด้าน พบว่า ด้าน
การฟื้นฟูโบราณสถาน ประเมินระดับความสำคัญสูงสุด 3 อันดับแรก ประกอบด้วย
การออกกฎหมายควบคุมรูปแบบสิ่งปลูกสร้างที่จะสร้างขึ้นใหม่ใกล้เคียงเขต
โบราณสถาน ($\bar{X} = 4.59$) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ การออกกฎหมาย
ควบคุมความสูงของอาคาร เสาไฟ สิ่งปลูกสร้างไม่ควรสูงเกินกว่าโบราณสถานสำคัญ
($\bar{X} = 4.53$) อยู่ในระดับมากที่สุด และ การเวนคืนที่ดินของชุมชนในเขตโบราณสถาน
เพื่อคืนพื้นที่ให้เป็นเขตโบราณสถาน ($\bar{X} = 4.28$) อยู่ในระดับมากที่สุด

ด้านการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค ประเมินระดับความสำคัญสูงสุด 3 อันดับแรก ประกอบด้วย ในเกาะเมืองมีการระจุกตัวของกาจรจร จึงควรรอกมาตรการจรจรเพื่อแก้ปัญหา ($\bar{X} = 4.48$) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือการจัดระเบียบทางเท้าให้สามารถเชื่อมโยงถึงกันระหว่างแหล่งท่องเที่ยว โดยไม่มีสิ่งกีดขวาง ($\bar{X} = 4.39$) อยู่ในระดับมากที่สุด และ ควรจัดทำถนนเลีย่งเกาะเมือง เพื่อระบายรถที่ไม่จำเป็นต้องเข้าเกาะเมืองในการเดินทาง ($\bar{X} = 4.35$) อยู่ในระดับมากที่สุด

ด้านการส่งเสริมเป็นแหล่งวิชาการทางการท่องเที่ยว ประเมินความสำคัญสูงสุด 3 อันดับแรก ประกอบด้วย การจัดทำตลาดบกโบราณ สาคิตวิถีชีวิตอยุธยา เพื่อการท่องเที่ยว ($\bar{X} = 4.65$) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ การจัดทำตลาดน้ำโบราณ แบบดั้งเดิมสมัยอยุธยา ($\bar{X} = 4.62$) อยู่ในระดับมากที่สุด และ การสร้างพิพิธภัณฑ์แห่งการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ไทย ($\bar{X} = 4.31$) อยู่ในระดับมากที่สุด

ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว ประเมินความสำคัญสูงสุด 3 อันดับแรก ประกอบด้วย การพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งสาิต และจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน ($\bar{X} = 4.37$) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ การส่งเสริมความรู้ประชากรในชุมชนในการต้อนรับนักท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ ($\bar{X} = 4.34$) อยู่ในระดับมากที่สุด และ การจัดสรรพื้นที่จำหน่ายสินค้าทางการท่องเที่ยวให้กับประชาชนในพื้นที่ ($\bar{X} = 4.26$) อยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ในการแสดงความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาศักยภาพพื้นที่ท่องเที่ยวเพื่อแก้ปัญหาการรुक้าโบราณสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาสูงสุด 3 อันดับแรก ประกอบด้วย ควรปรับปรุงภูมิทัศน์โบราณสถานให้ร่มรื่น จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 25.36 รองลงมา คือ จัดระเบียบการจอดรถไม่ให้กีดขวางการจรจร จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 23.18 และ มีสิ่งปลูกสร้างสูงกว่าโบราณสถานทำให้บดบังทัศนียภาพ จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 17.39

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาบริบทพื้นที่ท่องเที่ยวโบราณสถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 แบ่งออกเป็น 3 ประเด็นสำคัญ พบว่า

1) ประเด็นความโดดเด่นของพื้นที่มรดกโลกพระนครศรีอยุธยา คือ การเป็นอดีตราชธานีไทยที่เจริญรุ่งเรือง เป็นแหล่งศิลปวัฒนธรรมของชาติและโบราณสถานที่ยังเหลืออยู่แสดงให้เห็นถึงความเจริญในอดีต สอดคล้องกับการศึกษาของธนรัตน์ รัตนพงศ์ระ (2560) ที่ได้ศึกษาแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นแหล่งศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของชาติ สะท้อนความงามอันทรงคุณค่า มีโบราณสถานสำคัญจำนวนมากส่วนใหญ่เป็นศาสนสถานในศาสนาพุทธ แต่ก็ยังมีโบราณสถานหรือพื้นที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอื่น ได้แก่ อิสลามและคริสต์ รวมถึงมีพื้นที่ในสมัยโบราณ เช่น ย่านการค้าโบราณ ถนนโบราณ คลองโบราณ เพนียดคล้องช้าง และบ้านเรือนของประชาชน สิ่งเหล่านี้จึงนับเป็นรากฐานสำคัญของชาติไทย และอารยธรรมที่แสดงให้เห็นถึงความงามทางด้านสถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม คีตศิลป์ และนาฏศิลป์ แม้ว่าอาณาจักรอยุธยาจะสูญสิ้นอำนาจลง แต่ร่องรอยอารยธรรมเหล่านี้ยังคงแสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองและความอัจฉริยะของบรรพบุรุษ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวชมจำนวนมากโดยพื้นที่สำคัญที่เป็นแหล่งอารยธรรมและความโดดเด่นคือพื้นที่ในเกาะพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นศูนย์กลางการปกครองของอาณาจักรอยุธยา ฉะนั้นจึงถือได้ว่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีเอกลักษณ์ความโดดเด่นทางประวัติศาสตร์ มีมรดกวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เป็นรากฐานของความเป็นชาติไทย และกำเนิดของประวัติศาสตร์ศิลปะของชนชาติไทยที่มีความโดดเด่น

2) ประเด็นการอนุรักษ์โบราณสถาน ในปัจจุบันพื้นที่ดังกล่าวเป็นแหล่งชุมชนและศูนย์กลางทางเศรษฐกิจการท่องเที่ยว จึงเกิดเป็นแหล่งเสื่อมโทรมและเกิดการรุกรานเขตโบราณสถาน สอดคล้องกับ Haug (2007) ได้ศึกษาความสัมพันธ์

ระหว่างการท่องเที่ยวและ อุตสาหกรรมและผู้คนในท้องถิ่นที่จะรักษาพัฒนา
วัฒนธรรม ผลการวิจัยพบว่า การท่องเที่ยวเป็นสิ่งใหม่ที่เข้าไปทำลายวัฒนธรรม
ดั้งเดิม คนในท้องถิ่นสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวโดยกำหนดกติกาเป็นข้อตกลง
ร่วมกัน การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการเข้าไปศึกษาวัฒนธรรม เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่น
มีโอกาสรักษาพัฒนาในความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่น
โดยชุมชนมีความชำนาญและรู้ตัวตนของท้องถิ่นก็จะสามารถดูแลรักษาพัฒนา
เศรษฐกิจได้

3) ประเด็นสถานการณ์สำคัญในพื้นที่โบราณสถาน พบสถานการณ์ 4 ด้าน
ได้แก่ ด้านพื้นที่ ด้านปัจจัยพื้นฐานทางการท่องเที่ยว ด้านการสร้างองค์ความรู้
และด้านเศรษฐกิจและความปลอดภัย ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัย
ของ นพดล ธิยะใจ (2554) ที่ได้ศึกษาการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน : ความรู้
และความเข้าใจของบุคลากรในภาคอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวเกี่ยวกับการอนุรักษ์
แหล่งท่องเที่ยว โบราณสถาน และศิลปกรรม กรณีศึกษา มรดกโลก (อุทยาน
ประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า
บุคลากรด้านการท่องเที่ยวที่สังกัดภาครัฐและภาคเอกชนที่ปฏิบัติงานในพื้นที่
มรดกโลก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์
แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถาน และศิลปกรรมในพื้นที่มรดกโลกไม่แตกต่างกันมากนัก
บุคลากรทั้งสองกลุ่มมีความเห็นว่า ภาษาอังกฤษนั้นมีความจำเป็นต่อการปฏิบัติงาน
ทำให้การปฏิบัติงานมีความคล่องตัว นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ และทำให้
มีรายได้เพิ่มขึ้น ซึ่งบุคลากรทั้งสองกลุ่มมีความต้องการที่จะได้รับการฝึกอบรม
ภาษาอังกฤษ (การฟัง การพูด การเขียน) เพิ่มเติม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ
Lu (2006) ที่ได้ศึกษาอำนาจการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ :
การวางแผนของเกาะแห่งหนึ่งที่มีวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมในประเทศไต้หวัน
ผลการวิจัย พบว่า เกาะลันหยูซึ่งมีประชากรดั้งเดิม คือ ชาวยามิใช้วัฒนธรรมดั้งเดิม
แต่เผชิญกับความกดดันจากนโยบาย การอนุรักษ์ธรรมชาติการกลมกลืน
ทางวัฒนธรรมกระแสหลักและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เมื่อประเมินผลกระทบ

จากด้านต่าง ๆ 3 ด้าน สรุปได้ว่าให้มีข้อเสนอแนะเป็นกลยุทธ์ในการวางแผน และพัฒนาเกาะหลักนหฺยเพื่อใหว้พัฒนาธรรมดั่งเดิมของคนพื้นเมืองดั่งเดิมชาวหลักนหฺยสามารถอยู่ได้

ผลการศึกษาดังกล่าวสามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาศักยภาพพื้นที่ท่องเที่ยวเพื่อแก้ปัญหาการรุกร้าโบราณสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 จำนวน 4 แนวทาง ประกอบด้วย

การฟื้นฟูโบราณสถาน ระดับความสำคัญเฉลี่ยมากที่สุด (4.35) สอดคล้องกับการศึกษาของ สมประสงค์ อ่อนแสง (2551) ที่ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของวัดจังหวัดมุกดาหาร เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ผลการวิจัยพบว่าสิ่งจูงใจในการท่องเที่ยวเหล่านี้ สรุปจากงานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการจัดการหมู่บ้าน วัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว (โฮมสเตย์) พบว่า มีการปรับเปลี่ยนต่อเติมบ้านเรือนที่พักอาศัยให้เป็นโฮมสเตย์ แต่ยังคงรักษาสภาพเดิมอยู่ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำโฮมสเตย์มีการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยว ประเภทธรรมชาติประเภทวิถีชีวิต ความเป็นอยู่และประเพณีมีการผสมผสานกันทางวัฒนธรรมกับธรรมชาติมีการสืบทอด ดำรงรักษาเอกลักษณ์ของท้องถิ่นไว้ได้เป็นอย่างดี การท่องเที่ยวมีความเกี่ยวข้องและมีส่วนสำคัญประกอบด้วยชุมชนประชาชนและหน่วยงานของรัฐร่วมกันพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและมีการจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นระบบ

การพัฒนาระบบสาธารณูปโภค ระดับความสำคัญเฉลี่ยมาก (4.19) สอดคล้องกับการศึกษาของ อภิญญา จิตรวงศ์นันท์ (2546) ที่ได้ศึกษาการท่องเที่ยวกับการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชุมชนล้า่น้ำว่า จังหวัดน่าน ผลการศึกษาพบว่า ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง วิถีชีวิตชุมชนเป็นไปเชิงบวกในด้านการอนุรักษ์ส่วนเชิงลบพบในการจัดการน้ำ และแนวทางการร่วมกับชุมชนเพื่อลดผลกระทบในอนาคต ได้แก่ การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนด้านการท่องเที่ยว การให้หน่วยงานท้องถิ่นเข้ามาดูแลการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง การป้องกันพื้นที่ที่มีความเปราะบางทางระบบนิเวศ

การส่งเสริมเป็นแหล่งวิชาการทางการท่องเที่ยว ระดับความสำคัญ
เฉลี่ยมากที่สุด (4.37) สอดคล้องกับการศึกษาของ ศักดิ์ศิริ นันตะสุข และคณะ
(2550) ที่ได้ศึกษาวิจัยโครงการการพัฒนาศักยภาพของคณในท้องถิ่นในการจัดการ
การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้ พบว่า คณในท้องถิ่น มีความต้องการ
พัฒนาศักยภาพด้านบุคลิกภาพ ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านการบริหารจัดการ
และด้านการพึ่งพาตนเองในระดับมาก แนวทางยุทธศาสตร์พึ่งพาเพื่อเสริมสร้าง
ความเข้มแข็งการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้สู่ความยั่งยืน
โดยเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ การปรับทัศนคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
เพื่อการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนการสร้างความมั่นใจในการดำรงชีวิตของ
คณในท้องถิ่น การศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรม แบบแผน
การปฏิบัติต่าง ๆ ของคณในพื้นที่ การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการ
พัฒนาการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง การส่งเสริมให้มีนักวิจัย
อยู่ในพื้นที่เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว ระดับความสำคัญ
เฉลี่ยมากที่สุด (4.25) สอดคล้องกับการศึกษาของ วิชชุดา ให้เจริญ (2546) ที่ได้ศึกษา
การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกรณีศึกษาชุมชน
เกาะยวน้อย จังหวัดพังงา ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนเกาะยวน้อยมีกระบวนการ
จัดการท่องเที่ยวอยู่ 4 ประการ ได้แก่ 1) กระบวนการวางแผน 2) กระบวนการ
จัดสายงาน และ 3) กระบวนการดำเนินงาน ซึ่งยึดหลักการสำคัญอยู่ 3 ประการ คือ
1) ต้องมีการจัดสรรนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาร่วมกิจกรรมโฮมสเตย์ 2) ทำกิจกรรม
ท่องเที่ยว โดยไม่มุ่งหวังรายได้เป็นหลักแต่สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากร
ธรรมชาติโดยผสมผสานการประกอบอาชีพ การอนุรักษ์ธรรมชาติและ การท่องเที่ยว
ให้เป็นเรื่องเดียวกัน 3) ต้องมีการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวอย่างโปร่งใส
และเป็นธรรม และ 4) กระบวนการควบคุมการดำเนินงาน ซึ่งกระบวนการจัดการ
ดังกล่าวสามารถกระตุ้น และสร้างจิตสำนึกแก่นักท่องเที่ยวและคณในชุมชน
ให้หันมาร่วมมือกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต และชุมชนตามแนวทางของ

การจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ขณะที่ ทรงวิทย์ เจริญกิจธนลาภ, ัญญลักษณ์ เรื่องระวีวัฒน์ และวรรษชา พรหมศิลป์ (2551) ได้ศึกษาปัจจัยด้านการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวทางน้ำของนักท่องเที่ยวที่มาจากจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ปัจจัยด้านอิทธิพลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวทางน้ำของนักท่องเที่ยวที่มาจากจังหวัดพระนครศรีอยุธยามากที่สุด คือ ความเป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุ ที่เป็นจุดดึงดูดให้นักท่องเที่ยวใช้บริการการท่องเที่ยวทางน้ำในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ข้อเสนอแนะการวิจัย

การพัฒนาศักยภาพพื้นที่ท่องเที่ยวจะไม่มีประสิทธิภาพหากหน่วยงานที่รับผิดชอบไม่ดำเนินการพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน ตลอดจนการแก้ปัญหาพื้นที่ทับซ้อนในการบริหารงาน เพื่อป้องกันความสับสนต่อการดำเนินงานที่เป็นระบบงานวิจัยครั้งนี้ สามารถถูกนำไปเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวในเขตโบราณสถานได้ ดังนี้

1. ศึกษาประเด็นแนวทางที่มีความสอดคล้องต่อนโยบายของหน่วยงานแล้วกำหนดไว้ในแผนดำเนินงาน โดยจัดลำดับความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพพื้นที่ตามการประเมินระดับความสำคัญของนักท่องเที่ยว
2. จัดตั้งคณะกรรมการกลางระดับจังหวัดเพื่อตรวจและติดตามผลการดำเนินงาน เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนางานได้ในภาพรวมอย่างมีประสิทธิภาพ
3. สร้างความเข้าใจกับประชาชนในพื้นที่และผู้ประกอบการโดยใช้ข้อมูลผลการวิจัยเป็นข้อพื้นฐานในการหารือร่วมกัน เพื่อแก้ไขปัญหาการรुक้าโบราณสถานในเขตพื้นที่ท่องเที่ยว

เอกสารอ้างอิง

- กรมการท่องเที่ยว. (2558). สถิตินักท่องเที่ยว. ค้นเมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2559.
จาก <http://www.tourism.go.th/home/details/11/221/24246>
- กรุงเทพธุรกิจ. (2560). ภาคท่องเที่ยวปี 59 ดันรายได้ 17% ของจีดีพี.
ค้นเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2560 จาก <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/740824>
- ทรงวิทย์ เจริญกิจฉนลาภ, ัญญลักษณ์ เรืองระวีวัฒน์ และวรรษชา พรหมศิลป์.
(2551). ปัจจัยด้านการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว
ทางน้ำของนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัย
นเรศวร.
- ธนรัตน์ รัตนพงศ์ธระ. (2560). แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว
เชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยว
มหาวิทยาลัยพะเยา.
- ธนรัตน์ รัตนพงศ์ธระ. (2561). Conceptual framework. พระนครศรีอยุธยา :
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.
- นพดล ธิยะใจ. (2554). การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน : ความรู้และ
ความเข้าใจของบุคลากรในภาคอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวเกี่ยวกับการ
การอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว โบราณสถาน และศิลปกรรม กรณีศึกษา
มรดกโลก (อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา) จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.
- ประชาชาติธุรกิจ. (2559). เทรนด์ท่องเที่ยวโลกในช่วง 10 ปีข้างหน้า. ค้นเมื่อวันที่
15 กรกฎาคม 2559. จาก [https://www.admissionpremium.com/
content/1379](https://www.admissionpremium.com/content/1379)

ศักดิ์ศิริ นันตะสุข, สมนึก ขวัญเมือง และอาวุธ ปะเมโท. (2550). โครงการ
การพัฒนาศักยภาพของคนในท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยว
แบบยั่งยืนในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การวิจัย.

สมประสงค์ อ่อนแสง. (2551). การศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของวัด
ในจังหวัดมุกดาหาร เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. วิทยานิพนธ์
ปริญญาดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). แผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559. กรุงเทพฯ :
สหมิตรพรีนติ้งแอนด์พับลิชซิง.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2557). อนุสัญญา
ว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ.
กรุงเทพฯ : โมนोगราฟสตูดิโอ

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2540). เทคนิคการวิเคราะห์ตัวแปรหลายตัวสำหรับ
การวิจัยทางสังคมศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : เพ็องฟ้าพรีนติ้ง.

วิษุตา ให้เจริญ. (2546). การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เพื่อการอนุรักษ์
สิ่งแวดล้อมกรณีศึกษาชุมชนเกาะยาวน้อย จังหวัดพังงา. กรุงเทพฯ :
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

อภิญา จิตรวงศ์อนันท์. (2546). การท่องเที่ยวกับการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชุมชน
ลำน้ำว่า จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชา
การท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Haug, M. (2007). Indigenous People. Tourism and Development.
The San People's Involvement in Community- Based Tourism.
Master of Social Anthropology, The University of Troms,
Botswana.

- Lu, S. (2006). Control Power, Tourism Development and Conservation :
Planning an Island with a Traditional Culture. **Dissertation
Abstracts International**. 67 (4), 1561-A.
- Yamane, T. (1973). **Statistics : An Introductory Analysis**. (3rd ed.)
Newyork : Harper and Row Publication.